

בבא בתרא צא-ב
עניין: מנהיג וקברניט

אמרי דעת ח"ב

הספר רבי מאיר שפירא על החפץ חיים

אינא בגמרא (בי"ב צ"א ע"א): אותו היום שנפטר אברהם אבינו ע"ה מן העולם, עמדו כל גדולי אומות העולם ואמרו: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברניטה, בהבטה ראשונה נראה כי תואר מנהיג הוא יותר גדול מקברניט, שלשון מנהיג כולל יותר את כל הדור, אעפ"כ חזינן שבגמרא אומר קודם מנהיגו ועוד יותר שאבד קברניטה.

כשנעמיק בזה נראה, כי חילוק יש בין מנהיג לקברניט, הראשון הוא שהוא מנהיג את הכל ובלעדו לא יוכל להתנהג, אבל אין אמור בזה כי גם להמנהיג אי"א להתקיים בלא הדור, קברניט הוא זה שהוא מיצר ודואג על כל צרה שלא תבוא כמו על שלו בעצמו. יש אדם שאוהב את חבירו וכשרואה חבירו מצטער כואב לו אבל עכ"ז הכאב הוא חוץ לגופו, אבל לא כן הקברניט מנהיג הספינה, כשהספינה טובעת בים וכי מי הוא שיאמר שאין הקברניט מרגיש בצער הנוסעים, הלא בטביעת הספינה הוא נטבע ראשון, ועוד הוא מרגיש בעצמו אחריות על כל הספינה, קברניט היינו שכשרואה את חבירו מצטער, הוא גם צערו ממש. ואת זה אמרו על אע"ה: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ועוד יותר שבפירתו נאבד גם קברניטה.

ספינת ישראל טובעת עתה בים של צרות וגזירות רעות, אמנם ישנם כמה דואגים בצרת עמם, אבל להקרא בשם מנהיג שעליו נאמר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וקברניט המרגיש כל צער של יהודי כמו צערו ממש, לא נקרא רק החפץ חיים ז"ל.

ישמח משה פרשת חיי-שרה

נ"ל כי בחינת מנהיג הוא בשכלו, ולא בכח עצמותו רק בכח אנשי מלחמתו והכח השופטים שמעמיד, וקברניטא, היינו הכלי שמנהיג בה הספינה, והיא אינה מנהגת בדעתה רק בכחה. והנה יש מורים ומנהיגים, אבל אינם צדיקים כל כך שיגיבו בזכותן, כמו שהיה ר' חנינא בן דוסא מגין בזכותו שכל העולם כולו ניוזנים היו בזכותו (ברכות י"ז ע"ב), או כמו רבי שמעון בן יוחאי דבגניה אפילו ינוקי דבי רב הוי טינרין תקיפין (וזהר ח"ג קפ"ז ע"א). ויש ההיפך שהם צדיקים גדולים ומגינים, אבל אינם מורים ומוזהרים. והנה הראשון נדמה למנהיג שאין להם "כח" להגין רק שכל טוב להורות ולהזהיר. והשני הוא כעין מקברניטא שמנהיגו בכחו שמגין בזכותו, והנהגות העולם הוא בזכותו, אבל אינו מנהיג העולם בשכל להורות ולהזהיר. אבל באברהם שניהם היו, כי כתיב (לך יבה) ואת הנפש אשר עשו בחרן, שהיה מגייר ומלמדן ומוזהירן, ויקרא שם אברהם בשם ה' אל עולם (וירא בא לג) כנודע מהמדרש (כ"ר פנ"ד ו). וגם בחינה השנית היה בו, כמ"ש רז"ל באבות (פ"ה מ"ב) שהגין על הדורות מנח ועד אברהם, וכמו שיסד הפייטן (פייט י"ג א' ד"ה שחרית) ליהב עליו כל המחצב, וזהו כי הוא פירוש נכון בס"ד.

פתח עינים לחיד"א

דף צ"א ע"א. אותו היום שנפטר אברהם אבינו וכו' פירשו הראשונים דיש הרבה גדולים דאינו ניכר חסרונו רק במשך זמן. אבל אברהם אבינו אותו היום תכף ומיד ניכר